

Інтеграція України в світову, зокрема європейську, систему освіти потребує багато зусиль в різних напрямках. Зокрема, стає необхідним контролювання міри підготовленості випускників шкіл до навчання у вищих закладах освіти, а також здійснення контролю якості освіти та вимірювання знань студентів, що вже навчаються у вітчизняних закладах освіти, саме на тому рівні, який існує у США та країнах Європи.

Заклади освіти в Україні незалежно від їх статусу і належності забезпечують якість освіти в обсязі вимог державних стандартів освіти [1].

Відповідність освітніх послуг до стандартів вищої освіти визначається шляхом ліцензування, акредитації і атестації вищих навчальних закладів. Основою процедури атестації є контроль якості вищої освіти. Держава здійснює контроль за рівнем якості освітньо-професійної підготовки фахівців за допомогою вимірів значень показників якості вищої освіти, яку набула особа у результаті реалізації вищим навчальним закладом освітньо-професійної програми підготовки, та визначення ступеня їх відповідності вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики за критеріями досягнення цілей вищої освіти.

Стандарт вищої освіти (СВО) – Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу. Цей стандарт є державним нормативним документом, в якому узагальнюється зміст освіти, тобто відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі господарства держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей.

В європейських країнах та США багато уваги приділяється якості підготовленості абітурієнтів та контролю якості підготовки студентів у коледжах, університетах [2]. Наприклад, існує система стандартів СВЕЕЕ (система складання випускних іспитів), яка:

- 1) визначає компетентність учня по кожній дисципліні, яка вплине на його подальше навчання;
- 2) визначає загальний рівень знань учня:
 - 3) для кожного іспиту включає зміст певних курсів, а це зосереджує відповідальність за підготовку учня на одному викладачі, або на невеликій групі викладачів;
 - 4) охоплює майже всіх учнів середньої школи.

Ця система необхідна, щоб випускні іспити, основані на узгоджених стандартах світового класу, докорінно поліпшили навчання і вивчення предметів. Але в роботі Дж.Х.Бішопа [3] говориться про те, що Рада Політичної Конкурентоспроможності (1993, стор. 30) відмічає: “результати тестів за системою стандартів СВЕЕЕ повинні бути головним, але не виключним фактором, що впливає на отримання можливості вступу до коледжу і на кращу роботу за кращу заробітну платню”.

За даними на 1997 р. двадцять одна національна шкільна система була класифікована за двома критеріями: наявність СВЕЕЕ для математики і для науки в цілому по всій країні. Виявилось, що до таких країн належать Болгарія, Колумбія, Чеська Республіка, Данія, Гонконг, Угорщина, Ірландія, Іран, Ізраїль, Японія, Корея, Литва, Нідерланди, Нова Зеландія, Росія, Шотландія, Сингапур, Словачія, Словенія, Таїланд, і Велика Британія. Чотири країни (Франція, Ісландія, Норвегія, Румунія) мали СВЕЕЕ у математиці, але не в науці. П'ять країн (Австралія, Канада, Німеччина, Швейцарія і Сполучені штати) мали СВЕЕЕ у деяких провінціях, а в інших – ні. Країнами, приховуючими відсутність СВЕЕЕ по будь-якому предмету, були Бельгія, Кіпр, Греція, Латвія, Філіппіни, Португалія, Іспанія і Швеція. За дослідженнями Джорджа Мадеуса і Томаса Келлагана (1991), університетські вступні іспити проводились за допомогою СВЕЕЕ у Греції, Португалії, Іспанії, Кіпрі і у Сполучених Штатах. Було помічено, що екзаменаційні оцінки являються значно вищими в більш розвинутих країнах і в країнах з діючою системою СВЕЕЕ.

Що стосується вивчення економіки в школах, то 27 американських штатів вважають економічні курси обов'язковими в навчальному плані середньої школи [4], при цьому тільки 56% викладачів, які викладають економіку, називають курс “економікою”, 27% називають свій курс “освіта споживача” і 13% - “вільне підприємство”. За

результатами TEL – тесту студенти, які вивчали в школі курс під назвою “економіка”, відповіли правильно на 23,57 питання з 46; студенти, що вивчали соціальні курси з включенням економіки, відповіли на 22,85 питання; з назвою “споживча економіка” - 21,7; студенти, що не вивчали економічний курс взагалі, -- на 18,37. Це дозволяє зробити висновок, що навчання економіці школярів може мати позитивний вплив на подальше їх навчання у вищих закладах освіти.

Широко розповсюдженим методом контролю виступають різного роду опити та тести.

Багатоваріантний тест і тест - есе [5] являються типічними тестовими формами, які використовуються для вимірювання розуміння студентами економіки в курсах коледжів. Багатоваріантний тест простіший, тому що більшість питань можуть надаватися в період, який тестується; також він часто більш ефективний, ніж тест - есе. Головним його недоліком є фіксовані відповіді, які провокують на відповідь “наосліп”. В тестах - есе студент генерує відповідь, яка показує оригінальність та глибину порозуміння проблеми. Цей вид тесту також привчає робити записи для стимулювання розумового процесу у студента. Важливим моментом являється побудова складного тесту, який одночасово включає і елементи багатоваріантного тесту і теста - есе.

Філіпом Саундерсом [6] разом з іншими відомими спеціалістами у 1988 році було розроблене третє видання тестів розуміння економіки у коледжі TUCE III. Тест складається з двох тестів, кожний з яких містить 33 питання з 4-ма варіантами відповідей: один тест – з макроекономіки, другий -- з мікроекономіки. Останні три питання в кожному тесті присвячені міжнародній економіці. Кожний тест розрахований на 45 - 50 хвилин.

TUCE III має дві первинні мети:

- 1) допомогти у вимірювальних інструментах для контролю у викладанні основ економіки на рівні коледжа;
- 2) дати можливість викладачам економічних курсів порівняти успіхи своїх студентів з успіхами студентів інших коледжів та університетів.

Кожне питання класифікувалось для макро- і мікроекономіки в одному з шести напрямків загальних категорій, і одному з трьох когнитивних (пізнавальних) категорій. До пізнавальних категорій належать розпізнавання та розуміння (RU), ясновисловлене застосування (EA) та неясновисловлене застосування (IA).

При підтримці Об'єднаної Ради з економічної освіти Сопером і Волстадом [7] був розроблений тест економічної грамотності (TEL), який являється національним нормативним 46- позиційним тестом з варіантами вибору. Сопер і Волстад [8] у 1988 р. відмітили, що з 2483 студентів у середньому тільки 20,34% дали правильні відповіді в середині навчального року, і назвали цей результат шокуючим, тому що очікуєма кількість правильних відповідей за вибором наосліп з чотирьох варіантів складає 11,5%. Але Беккером, Гріном та Роузенном [9] було відмічено, що метою теста було розділення студентів на тих, хто знає економіку і хто не знає, тобто студент з більш високим результатом повинен був відповісти правильно з більшою імовірністю, ніж студент нижчого рівня. Це правило робить питання залежними, тому імовірність правильної відповіді не дорівнює ?. Вона або вища, або нижча, і залежить від побудови тестів.

В тому ж році тест був проведений у 121 групі для 3266 студентів Бомолом і Хайсмітом [10] наприкінці року. Результати, відомі як Національна оцінка економічної освіти (NAEE), склали 20,7% правильних відповідей.

У США існує велика кількість спеціальних проєктів, пов'язаних з економічною освітою, які керуються, наприклад, торгівельною палатою або торгівельними асоціаціями. Ці проєкти сприяють поліпшенню розуміння студентами певних аспектів економічних систем або специфічних інститутів у межах системи. Але результати за цими проєктами практично не публікуються.

З другого боку, існує значна кількість публікацій у рамках Розвиваючої освітньої програми з економіки DEEP. Проекти за цією програмою мають загальні цілі, що сприяють поліпшенню розуміння студентами основ економіки без встановлення єдиного навчального плану. Велика кількість робіт за програмою DEEP показує, що студенти вузів навчаються економіці у різних курсах, але, наприклад, Райн [11] відмітила кур'йозний результат, що DEEP ефективна у штатах, де курси з економіки обов'язкові, і мають негативний вплив на студентів, де не являються обов'язковими. Виявилось, приймають заклади освіти участь у DEEP чи ні, не відіграє великої ролі в успішному навчанні студентів економіці.

Багато робіт також присвячується дослідженню впливу на результати навчання взагалі, а, зокрема, навчання економіці, здібностей студентів, їх статі і раси, віку, витраченого часу, виконання ними курсових робіт, використання сучасних технологій та інш.

Цікавими, наприклад, є такі факти:

існує позитивний зв'язок між рівнем знань викладачем економіки і навчанням студентів [12], але студентські знання не пов'язані з викладацьким досвідом [13];

чорношкірі студенти відповідають правильно за TEL-тестом на одне питання менше, ніж білі [14];

більш старші студенти знають економіку краще і можуть навчатись більш абстрактним концепціям, ніж молоді [15];

робота більше, ніж 20 годин на тиждень, істотно знижує знання, однак, на жінок в меншій степені впливає таке тимчасове відключення від навчання [16], а в цілому, вплив на студента часу відриву від навчання не встановлений;

комп'ютери являються останнім досягненням технології, і часто стверджується, що вони можуть замінити викладача у класі, що інтерактивне телебачення – це майбутнє освіти. Але, наприклад, Роузен [17] аргументував, що в економіці освітньої галузі співвідношення кількості викладачів і студентів є найбільш важливою складовою. Чому батьки продовжують вимагати більше менших класів, а не більше телевізійних курсів? Викладання та навчання потребують зворотнього зв'язку, а це порушується при використанні інших технологій.

Завдяки перевірці якості знань студентів у західних країнах існують і продовжують розробляти комплексні програми, які б сприяли зростанню рівня підготовки майбутніх фахівців. Ці програми роблять наголос на розвитку знань і досліджують навички. Нам для спільного існування та адекватного вимірювання знань наших студентів необхідно використовувати кращі розробки зарубіжних вчених та працювати над своїми.

Література

1. Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР "Про освіту": Закон України від 21 березня 1996 року N 100/96 ВР зі змінами від 26 грудня 1996 року // Голос України, 1996. - 25 квітня. -N 77.
2. Salemi Michael K, Saunders Phillip, Walstad William B. Teacher Training Programs in Economics: Past, Present, and Future. American Economic Review, vol 86, N 2, May, 1996, p.p. 460-464.
3. Bishop John H. The Effect National Standards and Curriculum-Based Exams on Achievement. American Economic Review, vol.87. N 2, May, 1997, p.p. 261-264 .
4. Buckles Stephen, Morton John S., The Effect of Advanced Plaseмент on College Introductory Economics Courses // American Economic Review Proceedings, v.78, N2, May 1988, p.p.263-268
5. Walstad William B., Becker William, Achievement Differences on Multiple - Choice and Essay Tests in Economics, AER Proceedings, vol84,N2, May 1994, p.p.193-196.
6. Saunders Phillip, The Third Edition of the Test of Understanding in College Economics AER Proceeding, vol 81, N2, May 1991, p.p.32-37.

7. Soper John, Walstad William. The Test Economic Literacy: Examiner's Manual, 2nd ed., New York: Joint Council on Economic Education, 1987.
8. Walstad William, Soper John. A Report Card on the Economic Literacy of U.S. High School Students. American Economic Review Proceedings. vol.79, May, 1988, p.p. 251-256 .
9. Becker William, Greene William, Rosen Sherwin. Research on High School Economic Education. American Economic Review. vol.80, N 2, May, 1990, p.p. 14-22.
10. Boumol William, Highsmith Robert. Variable Affecting Success in Economic Education: Preliminary Finding from a New Data Base. American Economic Review Proceedings. vol.79, May, 1988, p.p. 257-262.
11. Rhine Sherrie. The Effect of State Mandates on Student Performance. American Economic Review Proceedings. vol.79, May, 1989, p.p. 231-235 .
12. Weaver Andrew, Deaton William, Reach Sheryll. The Effect of Economic Education Summer Institutes for Teachers on the Achievement of Their Students. Journal Educational Research, May/June, 1987, 80, p.p. 296-299.
13. Lynch Gerald. The Effect of Teacher Coursework on Student Learning: Evidence from the TEL. Journal of Economic Education, 1990.
14. Walstad William, Soper John. What is High School Economics ? Factors Contributing to Student Achievement and Attitudes. Journal of Economic Education, Winter , 1989, 20, p.p. 23-38
15. Buckles Stephen, Freeman Vera. A Longitudinal Analysis of Developmental Economics Education Program. Journal of Economic Education, Winter , 1984, 15, p.p. 5-10.
16. Jackstadt Stephen, Gootaert Christian. Gender, Gender Stereotyping, and Socioeconomic Background and Learning. Journal of Economic Education, Winter, 1980, 12, p.p. 34-40.
17. Rosen Sherwin. Some Economics of Teaching. Journal of Labor Economics. October, 1987, 5, p.p. 561-575.